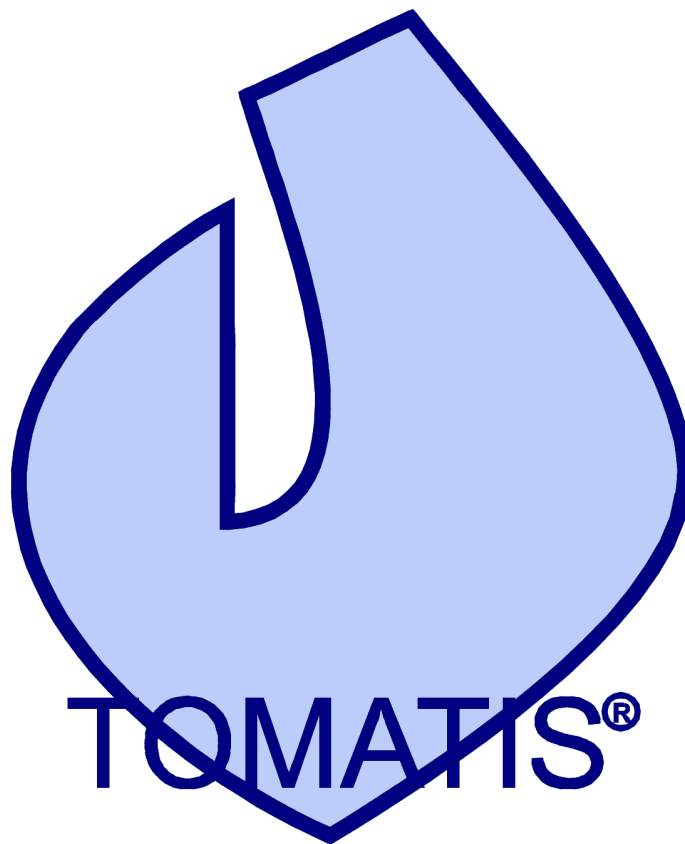

Tomatismetoden och dess integrering i traditionell barn- och ungdomspsykiatrisk verksamhet

*Ulla Staf, Leg psykolog/enhetschef
Magnus Åhlin, Leg psykoterapeut/socionom
Ingrid Johannesson, Leg psykolog /leg
psykoterapeut och specialist i klinisk psykologi*

*Barn- och ungdomspsykiatriska öppenvårdsmottagningen i
Strömstad September 2003*

Abstract

Under många år har antalet barn med koncentrations – och hyperaktivitetsproblem ökat på BUP-mottagningen i Strömstad. Våra traditionella behandlingsmetoder har inte räckt till när det gäller att kunna ge en adekvat behandling till dessa barn. Därför startade vi ett projekt med Tomatismetoden, för att undersöka om dess lyssningsträning kunde utgöra ett bra komplement till vår traditionella behandling. 26 barn deltog i projektet. Resultaten från föräldraskattningen som gjordes före och tre månader efter lyssningsträningen visar en problemreduktion med i genomsnitt 25% på flera olika problemområden. De största förbättringarna skedde på områdena uppmärksamhet (30%) och energinivå (30%). Barnen fick också göra fyra olika deltest på WISC (intelligenstest) före och tre månader efter träning. Resultaten från dessa test visade en genomsnittlig förbättring på 14%. Det var också möjligt att utläsa en positiv utveckling i teckningar och skriftprov som barnen gjorde före och tre månader efter träning. Våra slutsatser är att utvärderingen visar på så pass goda resultat att vi nu ser Tomatismetoden som en viktig och nödvändig komplementär behandlingsmetod på vår mottagning.

Under de senaste åren har den Barn- och ungdomspsykiatriska öppenvårds-mottagningen i Strömstad tagit emot allt fler nyanmälda barn som har koncentrations-svårigheter och som är hyperaktiva. Att det skett en ökning av antalet barn med dessa problem har även påtalats i samverkanskontakter med förskolor och skolor såväl i Strömstads som Tanums kommun. Det som är gemensamt för verksamheterna är svårigheter att finna bra och effektiva metoder som kan utgöra en mera grundlig hjälp. Pedagogiskt stöd till föräldrar och lärare är en nog så viktig uppgift, men har oftast visat sig vara otillräcklig. En del av dessa barn får ADHD/DAMP diagnoser. Några medicineras med amfetamin, men vad händer därefter?

Hur kommer det sig då att barn är mera okoncentrerade och hyperaktiva idag? Har det något med den snabba samhällsförändringen som sker att göra? – ökad livstakt, stressade föräldrar, snabbmat i mikron, datorspel, godis med färgämnen, färre vuxna i förskola och skola, mobiltelefonin, för att nämna några exempel. Utan att ha funnit svar på ovanstående frågor, bär vi med oss dessa funderingar.

Dock har vi insett att våra traditionella barnpsykiatriska metoder som barnpsykoterapi, stödsamtal, familjeterapi m.m. inte räcker till för att möta denna grupp av barn. Därför önskade vi finna alternativ/komplement till ovan nämnda åtgärder. Så kom det sig att vi började se oss om efter nya metoder.

Tomatismetoden fick vi kännedom om via en tidningsartikel som ledde fram till ett flertal studiebesök på Tomatiscentret i Helenelund, Stockholm och sedermera utbildning till Tomatiskonsulter. På centret hade man dokumenterat positiva erfarenheter av Tomatisträning för barn med just ovanstående svårigheter.

I samarbete med Tomatiscentret startades år 2000 ett pilotprojekt på BUP, Strömstad. Projektet skulle pågå under tre år med sammanlagt 30 barn som fick Tomatisträning och där resultatet av träningen utvärderades.

Syftet var att undersöka om Tomatismetoden ger så pass goda resultat för ovanstående patientgrupp, att den bör finnas med som ett ordinarie komplement till BUP's traditionella behandlingsutbud.

Målet är att kunna ge en bättre och mer effektiv hjälp till barn med företrädesvis koncentrations- och hyperaktivitetsproblem.

Tomatismetoden

Tomatismetoden började utvecklas på 1950-talet i Paris av öron-, näs- och halsläkaren Alfred Tomatis. Metoden har sedan successivt vidareutvecklats och spridits till över 100 privata center världen över. Den kom till Sverige och Stockholm 1998 och kan idag erbjudas också i Göteborg och Malmö. Så vitt vi vet är vi än så länge ensamma om att erbjuda Tomatisträning i offentlig regi. Ett liknande projekt som vårt är dock under uppstart på BUP i Haninge.

Tomatismetoden inriktar sig på problem eller skador som har sin grund i hjärnans bristande förmåga att ta emot och bearbeta sinnesintryck. Man har haft stora framgångar inom många kliniska områden, där det gemensamma har varit att via hörseln utveckla hjärnans förmåga att mer korrekt uppfatta, sortera och prioritera sinnesintryck. Exempel på områden där man kunnat förbättra situationen för barn är olika slag av utvecklingsförsening inom bl a tal, språk och motorik, beteendestörningar, koncentrationssvårigheter och hyperaktivitet

Barnen i vårt projekt har till allra största delen lyssnat på Mozartmusik och gregoriansk sång som signalbehandlats och bearbetats elektroniskt.

En majoritet av barnen har också lyssnat på sin moders röst med de lägre frekvenserna i rösten bortfiltrerade. Under lyssningen har barnen på sig hörlurar som förmedlar musiken (och moderns röst) dels via öronen och dels via skallbenet in till innerörat. Hörlurarna är försedda med 5 meter långa sladdar som gör att barnen kan röra sig relativt obehindrat i lyssningsrummet. De har tillgång till lekmaterial såsom lego, spel, pussel, pennor, kriter etc.

Lyssningsträningen har försiggått i grupper om 3-4 barn i varje grupp. Tre BUP-terapeuter har ansvarat för var sin barngrupp. För många av barnen har processen i gruppen och kontakten med terapeuten haft en viktig psykologisk betydelse.

Tidigare forskning om Tomatismetoden

Till trots för de kliniska framgångar som ligger till grund för Tomatismetodens stora utbredning i världen har förvånansvärt lite forskning och utvärdering av metoden hittills genomförts. 1999 gjordes dock en metaanalys av fem studier om effekterna av Tomatisträning på barn med inlärnings- och kommunikationsstörningar. Den ena av dessa fem studier var baserad på före- och eftermätning, medan de övriga fyra var utformade som experiment och kontrollgruppstudier. Analysen omfattade totalt 231 barn från förskoleåldern upp till 15 år. Författarens slutsats utifrån metaanalysen är att Tomatisträningen hade en positiv effekt på de flesta av de undersökta beteendeyrådena i fyra av de fem studierna. De starkaste effekterna av träningen var på områdena: språk, psykomotorik, personlig- och social anpassning samt kognition

Under hösten 2001 gjordes en utvärdering av 119 personer (63 barn och 56 vuxna) som genomgått Tomatis lyssningsträning på Tomatis center i Helenelund, Stockholm. Resultatet av träningen dokumenterades med hjälp av ett självskattningsformulär före och efter avslutad träning. Samma formulär har även använts i Tomatisprojektet i Strömstad och presenteras mer utförligt under metod i denna rapport. Resultatet av ovanstående projekt var en generell förbättring av funktionsförmågan på 29%.

Tomatismetoden har även använts och utvärderats när det gäller uttalsinläring vid studier i främmande språk. Resultatet visar att studenterna i den grupp som lärde sig uttal med hjälp av Tomatismetoden hade förbättrat sina resultat med 71% efter tre månader jämfört med 37% för den grupp som hade traditionell språkundervisning.

Metod

Urval

Vi har valt att vända oss till barn i åldern 6-13 år. Skälen till detta är flera: denna åldersgrupp är traditionellt den största patientkategorin på BUP, det kan vara svårt att motivera tonåringar till en så omfattande behandling, barnen ska lyssningsträna i grupp och då kan åldersspridningen inte vara för stor.

Vi har i första hand erbjudit deltagande i projektet till barn som sökt behandling på BUP för koncentrations- och hyperaktivitetsproblem. Även barn som har haft svårigheter med inläring, kommunikation, röst och tal har kommit i fråga. En stor majoritet av barnen har inte primärt sökt hjälp på BUP för att få Tomatisträning utan för att få någon form av hjälp med sina svårigheter. Några få föräldrar har tagit kontakt med BUP enbart för att de önskat att få med sitt barn i projektet.

Vid anamnesupptagning har vi varit speciellt uppmärksamma på om barnen varit ljudöver- eller underkänsliga, om de haft svårt att reglera sin egen röstvolym och om de haft mycket problem med öroninflammationer. Det har också varit viktigt att bedöma föräldrarnas motivation och förmåga att följa och hjälpa barnet under hela Tomatisträningstiden

Undersökningsgrupp

Vår ambition var att låta sammanlagt 30 barn (10 barn/år) genomgå Tomatisträning och sedan utvärderas. I slutändan blev det 26 barn (15 pojkar och 11 flickor) som har fullföljt hela Tomatisträningen och som utvärderats. Ett av dessa barn gjorde dock inget WISC-test efter avslutad träning.

Bortfall

Tre barn påbörjade Tomatislyssningen men klarade av olika skäl (sjukdom, flyttning) inte av att fullfölja densamma. Den sista platsen i projektet blev aldrig fylld.

Tidsplan

Projektet startade med de första lyssningsgrupperna i augusti 2000 och avslutades med den sista lyssningstimmen i september 2002 (sista utvärderingen i december –02).

Tidsram

Barnen har Tomatistränat intensivt under 10 dagar (mån-tors v 1-2 och mån-tis v 3). Barnen lyssnar i pass om två timmar vid varje lyssningstillfälle. Detta upprepas under tre lyssningsperioder med ett uppehåll på cirka 1 månad mellan varje period. Under den fjärde och sista lyssningsperioden lyssnar barnen 15 timmar (mån-tors v 1 och v 2). Sammanlagt har barnen då lyssnat 75 timmar. I mellanperioderna har barnen haft hemläxa som har bestått i att läsa högt cirka 10 min/dag och att lyssna på någon form av klassisk musik cirka 15 min/dag. Från den första till den allra sista lyssningstimman har det gått ungefär ett halvt år.

Utvärderingsinstrument

1. Föräldraskattningsformulär med 41 frågor fördelade på följande fem områden: koncentration och uppmärksamhet, motorik, uttrycksfullhet, energinivå och beteende och social förmåga. Föräldrarna har skattat var och en för sig. Skattningen har skett i ett intervall mellan noll och tio där noll innebär inga svårigheter och där tio innebär maximala svårigheter.

2. WISC-test där deltesten aritmetik, sifferrepetition, bildarrangemang och blockmönster ingått.

3. Skriftprov där varje barn som lärt sig skriva fått skriva av en färdig text som sedan kunnat jämföras med en likadan avskrift efter avslutad träning.

4. Röstprov där barnet fått läsa samma textstycke på band före och efter avslutad träning.

5. Tre teckningsuppgifter rita dig själv, rita en familj och rita ett träd.

Resultat

Föräldraskattning

Skattningsområden:	Förändring före och efter träning			
	Före	Efter	Skillnad	Skillnad i procent
Koncentration och uppmärksamhet	53	37	16	30
Motorik	27	22	5	19
Uttrycksfullhet	28	22	6	21
Energinivå	49	34	15	31
Beteende och social förmåga	41	31	10	24
Medelvärde på förändring på samtliga områden				25

Resultat av föräldraskattningen visar att föräldrarna genomsnittligt bedömt sina barns förbättring till 25%. De områden där förbättringen varit störst är koncentration och uppmärksamhet samt energinivå. Detta resultat stämmer väl överens med projektets inriktning på, i första hand, barn med koncentrations- och hyperaktivitetsproblem. Föräldrarnas skattningar visat en mycket stor spridning från fantastiska förbättringar på närmare 90% till ingen förbättring alls. Ibland har föräldrarnas förväntningar på sitt barn varit så stora att de inte riktigt kunnat ta till sig de framsteg som barnet ändå gjort. Andra gånger har föräldrarna inte orkat ta in och förstå hur stora problem deras barn har förrän barnet börjat fungera bättre. Även om dessa faktorer kan ha påverkat resultatet i negativ riktning är vi mycket nöjda med resultatet av föräldraskattningen som vi anser klart visar att Tomatismetoden kan erbjuda en god hjälp till barn med ovan beskriven problematik. Ytterligare ett bevis på detta, är att fem av barnen i projektet inte längre var i behov av elevassistent efter lyssningsträning (11 barn hade assistent vid lyssningsstart).

WISC

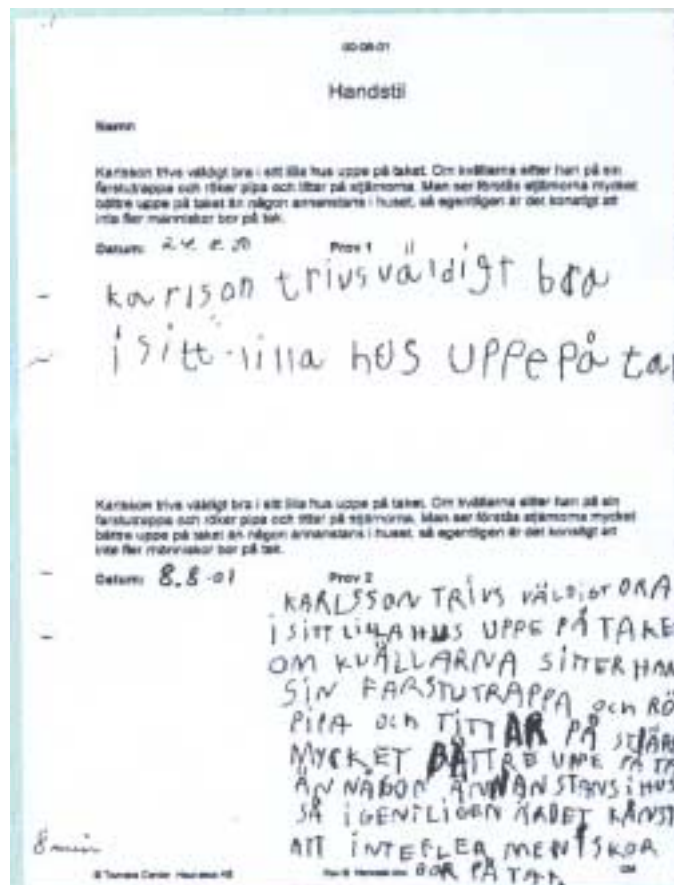
Delmoment	Förändring före och efter träning			
	före	efter	skillnad	skillnad i procent
Aritmetik	7,56	8,32	0,76	10
Sifferrepetition	8,04	8,80	0,76	9
Bildarrangemang	9,20	11,16	1,96	21
Blockmönster	8,72	10,04	1,32	15

De fyra deltesten ur WISC har vi valt utifrån en hypotes om att lyssningen främst skulle påverka vänstersidiga hjärnfunktioner. Resultatet visar i sin helhet på en förbättring på i medeltal 14%. För deltesten aritmetik och sifferrepetition har det skett en förbättring på 10 resp. 9%. Aritmetik speglar arbetsminne och slutledningsförmåga. Testet sifferrepetition mäter korttidsminne och uppmärksamhet. Störst förbättring har skett på de båda deltest som har med perceptionsförmåga att göra d v s bildarrangemang med en förbättring på 21% och för blockmönster 15%. Bildarrangemang handlar om perception och förmågan att förstå och planera en situation. Blockmönster kräver spatialt tänkande och organisation och är neuropsykologiskt känsligt. I stort handlar de båda sistnämnda testen om att kunna foga samman olika delar till ett sammanhang. Många av barnen i projektet har haft svårigheter att kunna sortera alla olika sinnesintryck och skapa sammanhang i dem. När lyssningen tar bort en del av dessa svårigheter blir barnen lugnare och får lättare för att kunna koncentrera sig.

Sammanfattningsvis visar resultat från WISC-testet att barnen generellt har gjort stora framsteg med hjälp av Tomatislyssningen.

Skriftprov

De barn som har varit skrivkunniga har fått skriva av en text under ca 5 minuter före och efter träning. Resultatet av detta prov visar att de flesta av barnen har gjort rejäla förbättringar av sin handstil på prov 2 jämfört med prov 1. De har också i de flesta fall klarat av att få med mer av texten vid det andra provet jämfört med det första. Här är det dock svårt att avgöra vad som är en effekt av Tomatisträning och vad som är en naturlig förbättring av skrivförmågan under en tiomånadersperiod. Där förbättringen varit markant har vi dock goda skäl att tro att träningen haft en positiv inverkan. Här följer ett exempel på skriftprov av 10-årig pojke före och efter träning:

Röstprov

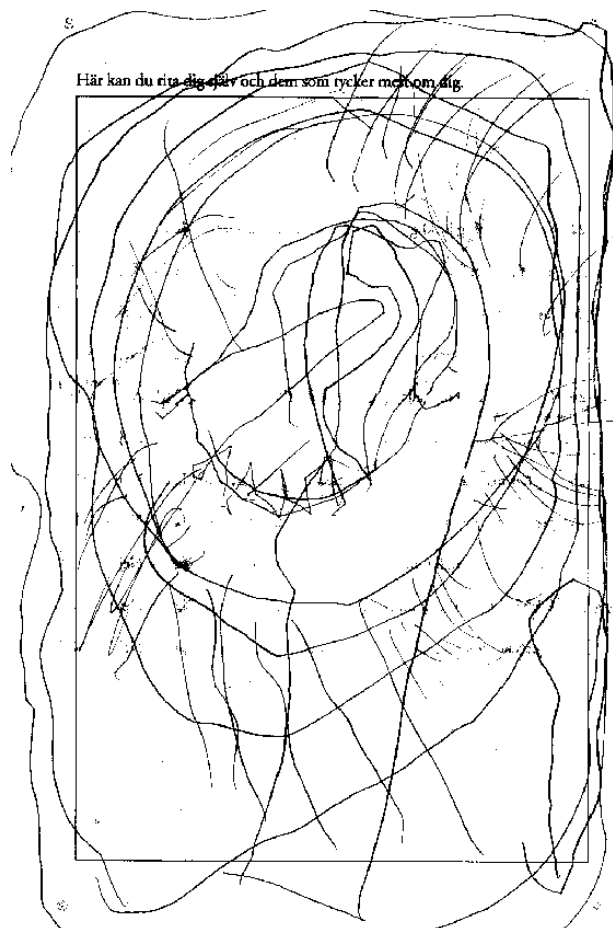
De barn som kunnat läsa har fått läsa in en text på band under c:a 5 minuter före och efter träning. Resultatet av detta prov har varit svårare att avläsa jämfört med skriftprovet. Skillnaden har oftast inte varit lika signifikant med några lysande undantag där rejäla förbättringar skett både vad gäller läsförmåga och röstkvalité. Säkerligen skulle väsentliga skillnader kunna upptäckas också för flera av de andra barnen om en noggrannare röstanalys gjordes. Genomgående har dock barnen klarat att komma längre i texten vid prov nr 2 jämfört med prov nr 1. Även här kan det vara svårt att skilja dessa mer måttliga förbättringar med de som naturligt sker under ett knappt år.

Rita dig själv, rita en familj och rita ett träd

I denna del av utvärderingen har barnens utveckling synliggjorts på ett mycket konkret och kraftfullt sätt.

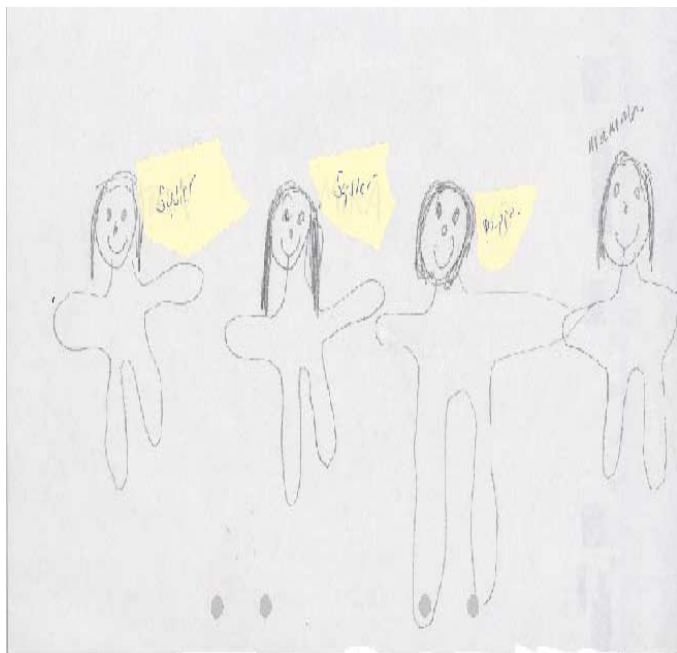
Det finns i barnens teckningar många slående exempel på hur både självkänsla, uttrycksförmåga och frimodighet har förbättrats mellan teckning nr 1 och nr 2. En pojke började mellan andra och tredje lyssningsperioden plötsligt rita människor med detaljer som ögon, näsa och mun, vilket han aldrig hade gjort tidigare. Skillnaden mellan hans första teckningar och de sista blev oerhört stor. Andra barn som första gången ritade ganska vaga teckningar utan färger ritade mycket kraftfullare andra gången och kunde då också använda starka färger. Här följer några exempel på teckningar:

Pojke 6 år - rita dig själv (före träning).

Rita dig själv (efter träning).

Flicka 8 år – rita en familj (före träning).

Rita en familj (efter träning).

Flicka 10 år – rita ett träd (före träning).

Rita ett träd (efter träning).

Generell diskussion

I många århundraden har människor använt sig av ljud – i synnerhet musikaliska ljud i terapeutiskt syfte.

Så har t ex ljud som medicin använts och används fortfarande inom den indiska Ayur-Vedatraditionen, vars ursprung daterar sig tusentals år tillbaka i tiden.

Ayur-Vedas vise män hävdade att kroppen i grunden limmas samman av osynliga trådar som består av vibrationer och som av naturen kombineras i perfekt harmoni. Ibland händer det att en serie av dessa vibrationer kommer fel och att det uppstår dissonans, som kan leda till sjukdom. Vid sådana tillfällen använde sig Ayurvedamedicinen av ett speciellt utvalt ursprungsljud som en metod för att tvinga tillbaka de störda cellerna in i ledet – inte fysiskt utan genom att reparera den ljudsekvens som störts i hjärtat av varje cell.

Kunskapen om ljud som en viktig ingrediens i förmågan att hela och läka fanns även i den Hellenistiska kulturen.

Likartat synsätt finner man också inom Sufismen, d.v.s. att sjukdom är disharmoni, antingen fysisk eller psykisk, det ena (systemet) påverkande det andra.

Inom den västerländska medicinen kom denna gamla kunskap/visdom i skymundan, då Descartes på 1600-talet artikulerade filosofin – nu känd som Cartesiansk dualism – att psyke-kropp var två skilda enheter, den ena utövande absolut ingen influens på den andra, ett synsätt som i sjukvården lever kvar än idag.

Dock håller den gamla världens syn, det holistiska synsättet, på att anammas igen.

Dr. Tomatis var en av de läkare som genom sin lyssningsmetod återupptäckte ljudets läkande potential och därmed initierade en återgång till förbindelsen mellan psyke – kropp. Hans teknik har bl.a. framgångsrikt visat, att när hörseln är korrigerad, så blir inlärnings- och känsloproblem likaså korrigerade.

Trots att hans lyssningsmetod har funnits i drygt femtio år finns det relativt få forskningsstudier (se metoddelen) gjorda på metoden, kanske främst beroende på att träningen världen över ges uteslutande i privat regi.

De resultat vi erhållit av Tomatis lyssningsträning, inom projektets ram, visar så pass lovande resultat att vi menar att mer omfattande forskningsprojekt med kontrollgrupper och med mer renodlade diagnosgrupper vore väl värda att satsas på.

De lärdomar vi dragit av projektuppläggningsen är att man vid fortsatt forskning bör använda sig av hela WISC-testet med samtliga tretton deltest, samt ett projektivt test företrädesvis Rorschachtestet för att se huruvida ev. psykiska strukturförändringar skett efter lyssnandets avslutning.

Därutöver är det väsentligt att medicinska undersökningar görs, som att testa blodflöde och biokemiska faktorer (bl a signalsubstanser).

Vad gäller test – omtest, skedde uppföljningen av WISC efter endast 10 månader.

Då vissa områden lär förbättras fortare på bekostnad av andra, kan man tänka sig, att resultatet varit mera tillförlitligt, om omtestningen hade gjorts efter betydligt längre tid, kanske om ytterligare något år.

Deltesten Aritmetik och Sifferrepetition är speciellt känsliga för om olust och stress finns med i bilden. När barnen kom för retest, ville en del bli klara så snabbt som möjligt. De tyckte uppgifterna var tråkiga att utföra på nytt igen, och en del slarv förekom. Man kan vidare inte utesluta viss övningseffekt efter så kort tid.

Vidare antar vi att mer kunskap utifrån resultaten av samtliga test och uppgifter som inhämtats, hade gått att utvinna om vi hade haft kapacitet till detta.

I vårt arbete med Tomatisträning inom offentlig verksamhet, har vi erbjudit metoden som ett bland flera sätt att hjälpa barnet.

En viktig erfarenhet är, att mycket tid måste läggas ner på att ta reda på föräldrarnas motivation och förmåga att ge sitt barn stöd under träningen.

I detta avseende kan man jämföra med de kriterier som finns för att påbörja en barnpsykoterapeutisk behandling, d.v.s. föräldrarna skall vara kapabla och motiverade till att ta hand om de känslouttryck som barnet uttrycker under terapin. Om föräldrarna har en negativ inställning kan detta bli ett avgörande hinder i arbetet trots i övrigt goda indikationer.

I de fall där en barnpsykiatrisk utredning gjorts innan träningen erbjudits, har det varit lättare att följa den process som barnet gått igenom under lyssnandet.

Den information som erhållits under utredningen, har även underlättat arbetet med att hjälpa föräldrarna förstå och adekvat bemöta barnet i takt med att det förändrat sitt beteende.

Genom Tomatisträning har vi kunnat hjälpa barn som vi med våra traditionella metoder inte tidigare har kunnat göra. Det gäller framförallt en adopterad pojke med fetalt alkoholsyndrom (FAS). Tidigare var han splittrad i sitt språk och handlande. Med hjälp av Tomatisträning i förening med homeopatisk behandling (som föräldrarna själva bekostat) Feldenkreispedagogik samt diet (blir hyperaktiv av socker) har han utvecklats och blivit så pass sammanhållen och kommunikativ, att han kunnat påbörja en samtalsterapeutisk behandling.

Några barn med tidiga känslomässiga störningar har efter avslutad behandling visat klara tecken på ökad känslomässig mognad i form av ett mindre splittrat, impulsivt och aggressivt beteende.

Erfarenheter som dessa har lett fram till en teoretisk fundering med referens till den engelske barnläkaren och psykoanalytikern Donald W. Winnicott som var upptagen av samspelet terapeut-patient för att bygga ett "jag".

Ett basalt antagande i hans teorier är att processen från ett icke jag till ett sammanhållet jag är beroende av interaktionen med den känslomässigt tillgänglige psykoanalytikern på medvetna och omedvetna huvudsakligen icke-verbala nivåer. Ett icke-jag är ett tillstånd som är bortom ord, innan upplevelser kan uttryckas i ord, som det är för barnet som inte kan leka och som attackerar möbler i terapirummet så väl som terapeuten.

Frågan vi nu ställer oss är: kan Tomatistlyssning utgöra en likartad funktion i arbetet med att bygga den tidiga jag-strukturen? D.v.s. att man genom att stimulera hörandet via benlett ljud kan få barnet att komma i kontakt med sig själv på ett snabbare och mera intensivt sätt och därigenom bli mera tillgängligt för barnpsykoterapeutisk behandling? Denna undran betyder inte att vi bortser från bakomliggande personlig historia eller från det smärtsamma och komplexa arbete som en förändringsprocess oftast innebär, utan mera specifikt vilken roll musik kan ha i den terapeutiska processen.

För att återgå till Winnicott är ”holding” ett centralt begrepp för byggandet av jaget. Med ”holding” menas moderns förmåga att fysiskt och psykiskt ”hålla” omvårdnadssituationen över en tidsperiod, då barnet genomgår komplicerade erfarenheter.

Moderns ”hållande” kan jämföras med den funktion en psykoterapeut har i en individualterapi men också i högsta grad även i en lyssningsgrupp. I båda situationerna är det viktigt att hålla de yttre ramarna konstanta, det vill säga tid, plats och personer. Det ger barnet trygghet att leva ut och bearbeta sina inre konflikter.

Vi har i vårt arbete erfarit att den process som sker i en lyssningsgrupp väsentligt bidrar till ett gott helhetsresultat under förutsättning att gruppen är väl sammansatt med tanke på ålder, kön, antal barn och problematik. Det verkar som om grupp-processen i stora drag har avspeglat de faser som ett barn går igenom i en individualterapi. Det vill säga faser med regression, aggressivitet, bearbetande lek och rollspel, reparationsmotiv och slutligen mer utåtriktade aktiviteter och samspel med andra.

Processen vid Tomatislyssning verkar generellt gå mycket fortare än i en traditionell individualterapi. Därför är det viktigt att parallellt med lyssningen ge föräldrarna tillräckligt med stöd för att de på rätt sätt skall kunna bemöta sitt barn i takt med att det förändrar sitt beteende.

När fungerar då Tomatismetoden som bäst ?

Vi har lagt märke till att de barn som har kunnat uttrycka sig via symbolspråk men också kunnat gestalta det psykologiska material som musiken i vissa fall har väckt genom att rita eller måla eller genom lek snabbare och mera grundligt har förbättrats. Likaså har lyssnandet haft större effekt då barnet självt har varit intresserad av förändring. Vidare verkar det som barnet tillgodogör sig musiken bättre om det inte har använt medicin ej heller ätit eller druckit något det inte har tålt.

Den Schweiziska Junganalytikern Marie-Louise von Franz ansåg att verklig läkning endast kan ske när personlighetens djupaste skikt aktiveras, och musiken tycks ha förmåga att gå förbi sinnets logiska och analytiska filter och få direkt kontakt med känslan som i sin tur väcker minnen till liv.

För att återknyta till det ursprungliga syftet med att vi startade detta projekt, d.v.s att omvärlden förändras och att traditionella barnpsykiatriska behandlingsmodeller inte längre räcker till, så kan man undra utifrån den kunskap vi erhållit, i likhet med B. Rubik (Gaynor M. L. s.135) om inte olika typer av energi, inkluderande elektromagnetisk energi (ex mobiltelefoni) direkt kan påverka hur ”cellreceptorer mottager information” och ge upphov till obalanser. Likaså i hur hög grad allergener och toxiner hindrar oss från att uttrycka vår fulla kapacitet såväl intellektuellt som känslomässigt och andligt, i så fall konsekvenser av vår nutida livsstil och livstakt.

Sammanfattningsvis anser vi att Tomatismetoden definitivt är en metod som bör finnas tillgänglig inom all barn- och ungdomspsykiatrisk verksamhet, inte minst p.g.a. att vi härigenom har kunnat hjälpa barn som vi tidigare inte haft möjligheter till.

Dock behöver vi mycket mera erfarenhet för att säkrare kunna avgöra när den mest effektivt kan användas med tanke på problematik och vad gäller timning och integrering med andra behandlingsmodeller.

Referenser

Campbell D. (1997). *The Mozart Effect*.
New York: Avon Books Inc.

Franz M-L von (2002). *Arketyypiska mönster*
Solna: CJP

Gaynor M. L. (2002). *The Healing Power of Sound*.
Boston & London: Shambala Publications Inc.

Hazrat Inayat Khan (1990). *The Mysticism of Sound and Music*.
Boston: Shambala Publications Inc.

Madaule P. (1994). *When listening comes alive*.
Ontario: Moulin Publishing.

Maynard S. (1994). *Mozart a Life*.
New York: Harper Collins Publishers.

Olkiewicz E. (2002). *Utvärdering av Tomatismetoden*

Sandler, Kennedy, Tyson (1980). *The Technique of Child Psychoanalysis*.
London: The Hogarth Press.

Tomatis A. (1991). *The Conscious Ear*.
Barry town: Station Hill Press.

Winnicott D.W. (1993). *Den Skapande Impulsen*.
Natur och Kultur.